

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА МІСЦЕВА ВЛАДА

НА ПОРЯДКУ ДЕННОМУ — ПРОМИСЛОВА БЕЗПЕКА

Чергову зустріч з журналістами Донецький міський голова О. Лук'янченко присвятив питанням промислової безпеки, екологічній обстановці в місті та соціальному захисту гірників-ветеранів. Спількуючись з представниками засобів масової інформації, він таким чином тримає своїх виборців у курсі нагальних проблем. Під час прес-конференції, яка відбулася 10 лютого, міський голова повідомив про гостру, вкрай тривожну для багатьох жителів обласного центру проблему, що непокоїть виконком уже тривалий час і не знаходить вирішення. А наслідки, якщо воно не буде знайдено, загрожують бути тяжкими, можливо — катастрофічними.

Проблема закритих шахт і тих, що закриваються, — постійний головний біль міської влади. Ми вже розповідали на сторінках журналу («Причина лиха — підземні води чи чиновницька байдужість?», № 9, 2008 р.) про загрозу підтоплення цілого ряду промислових підприємств, житлових мікрорайонів, підвальних приміщень і навіть тунелів споруджаного метрополітену у зв'язку з підйомом води на шахті «Запореваляна № 2», що ліквідується. Через недофінансування програми закриття підприємства, яке мало бути повністю зупинене ще в 2002 р., процес розтягнувся на довгі роки. Тоді в останню мить лихові вдалося запобігти. І ось над обласним центром нависла нова загроза.

На шахті «Мушкетівська», що закривається, перестала працювати система водовідливу. Результатом цього став підйом води на 31 м. Виникла небезпека підтоплення великих територій. На жаль, Мінвуглепром на ситуацію, що склалася, ніяк не реагує. Справа в тому, що водовідлив не діє через відключення електропостачання, спричиненого великою заборгованістю за спожиту енергію. А оскільки борг не погашається, вжито адекватних, на думку енергопостачальної організації, заходів...

Ми пам'ятаємо, як нещодавно в такій самій ситуації опинилися найважливіші оборонні об'єкти. Відрізали власники світло — і умли руки. Адже у нас ринкові відносини, виходить, хоч ядерна загроза, хоч рукотворний потоп — немає оплати, не буде й електрики. З оборонними

об'єктами, здається, справу благополучно було вирішено. Президент втрутився. «Переконав» кого треба, і Кабінет Міністрів оперативно підключився. А ось із шахтами, що ліквідуються, справа складніша. Немає у міністерства 7 млн. грн. на погашення боргу за електроенергію! І зупинити води, що підступають з надр, без цього неможливо.

Інша біда, яку, хоч як старалися міський голова та очолюваний ним орган влади, але так і не вдалося вирішити, — шахтарі-ветерани, не забезпечені цієї зими належним їм відповідно до законодавства безплатним паливом. О. Лук'янченко зазначив, що сьогодні підприємства вугільної промисловості міста переважені вугіллям, проте немає відповідного рішення, щоб забезпечити шахтарів-пенсіонерів. Заходи, що вживаються, поки що безрезультатні. Від імені 3,6 тис. пенсіонерів Донецька, які не одержують побутового вугілля, міський голова неодноразово звертався і до Мінвуглепрому, і до ДП «Донецьквуглеторфреструктуризація». Заборгованість становить 14,5 тис. т, але жодних перспектив на одержання вугілля ветеранами гірняцької праці на сьогодні, на жаль, немає.

«Станом на 10 лютого не визначено фінансові ресурси, не визначено й постачальників вугілля на 2009 р. та й відповідей з боку Кабінету Міністрів і міністерства з цього питання немає», — підкреслив О. Лук'янченко. Він повідомив журналістам, що збирається надіслати телеграму Прем'єр-міністру України з прохан-

ням допомогти у вирішенні гострої соціальної проблеми шахтарів-пенсіонерів, які зимують разом з сім'ями у холодних приміщеннях.

На закінчення міський голова повідомив про підсумки проведеного минулого року огляду-конкурсу з охорони праці. Проблема промислової безпеки — одна з головних у більш як мільйонному місті. Досить сказати, що в самому його центрі розташована шахта імені О. Ф. Засядька, де трохи більше року тому сталася найбільша в Україні аварія з численними людськими жертвами. Тому питання охорони праці гірників, металургів, працівників усіх підприємств, організацій та установ — завжди на порядку денному виконкому. Традиційний конкурс з охорони праці — одна з ефективних форм масового привернення уваги роботодавців і працівників до питань безпеки та гігієни праці. У 2008 р. в конкурсі взяли участь колективи 909 підприємств, установ, організацій. Переможцями в різних галузях названо 43 колективи. Серед них — Оперативний воєнізований гірничорятувальний загін, ВАТ «Донецьккокс», ТОВ «Дорожнє будівництво «Альтком», міська лікарня № 2 «Енергетик», комунальна керуюча компанія Калінінського району, підприємство «Міськгаз» та інші.

Геннадій ЩУРОВ,
наш власкор

*На знімку:
Донецький міський голова
О. Лук'янченко.*

Фото прес-служби міськвиконкому

Прокуратура, відслідковуючи дотримання вимог Закону «Про охорону праці», як та шука з відомої приказки, не дає дримати ані роботодавцеві, ані органам державного нагляду за охороною праці. Звичайно, у кожному регіоні своя практика, зумовлена його специфікою. У чому вона полягає? Про це Мелітопольський міжрайонний прокурор, радник юстиції В. Кривоножко розповідає нашому власному кореспондентові Надії БЕЗУГЛІЙ.

СПЕЦИФІКА ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ

— Володимире Григоровичу, що, власне, мене як журналіста спонукало постукати у двері Вашої установи? Торішній резонансний нещасний випадок у мелітопольському кафе «Кристал», де якраз у різдвяну ніч загинули дві його працівниці — молоденькі студентки. У ході судового розбирання до роботодавця було виставлено ряд серйозних претензій щодо порушення ним Кодексу законів про працю. Проте пройшли повз увагу і слідчих, і суддів порушення нормативних актів з охорони праці, на які вказали держінспектори теруправління Держгірпромнагляду по Запорізькій області при розслідуванні обставин та причин цього нещасного випадку. Обійшла це питання мовчанням і Мелітопольська міжрайонна прокуратура. Чому?

— Знаєте, цей трагічний випадок яскраво висвітлює, коли і які є приводи для прокурорського втручання в царину охорони праці. Так ось, під час вивчення обставин і причин загибелі дівчат впливало насамперед грубе порушення роботодавцем законодавства про працю. Зокрема, з працівницями не були укладені трудові угоди. Не було й наказу про

їхнє зарахування у штат. Відсутні: відповідний запис у трудових книжках потерпілих, графік і табель їхньої роботи, відомості про нарахування заробітної плати тощо. У підсумку це і стало основним змістом судового розбирання.

Щодо порушення роботодавцем Закону «Про охорону праці» — як основної мотивації для його покарання, — то ситуація не проста. По-перше, як Вам відомо, не всі члени комісії зі спецрозслідування цього нещасного випадку пов'язали його з виробництвом. По-друге, у ході слідства встановлено головну і безпосередню причину нещастя — коротке замикання в електромережі. По-третє, не були визначені конкретні порушення нормативних актів з охорони праці, що безпосередньо призвели до загибелі людей. Тобто слідством не було встановлено причинно-наслідковий зв'язок між першим і другим. Отже, хоч як кому це не подобається, але формальних підстав карати роботодавця саме за порушення ним Закону «Про охорону праці» не було.

— *Останнім часом органи державного нагляду, громадського контролю за безпекою праці наполег-*

ливо підкреслюють, що адміністративні засоби впливу на порушників працезахоронного законодавства не дають належного ефекту. Штрафи не компенсують ані втраченого життя чи здоров'я, ані загублених матеріальних цінностей. Більше того, не ефективно покарання обертається зневагою до охорони праці. Тому звучить думка про посилення кримінальної відповідальності винуватців нещасних випадків на виробництві. Що Ви на це скажете?

— Ще хочу раз наголосити: у кожному випадку мусить бути встановлена пряма залежність травмування працівника від порушення посадовою особою, а то й ним самим своїх виробничих обов'язків, зокрема у частині охорони праці. Це вимагає від інспекторів Держгірпромнагляду насамперед високої кваліфікації, ґрунтовних юридичних знань, часу тощо. При нинішній їхній завантаженості це мало ймовірно. Ми тісно співпрацюємо з теруправлінням Держгірпромнагляду по Запорізькій області у плані перевірок підприємств. Крім того, перевіряємо роботу самих інспекторів, тож маємо чітке уявлення про коло їхніх виробничих клопотів. Також співпрацюємо і з місцевим відділенням виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, міською та районною СЕС, органами пожежного нагляду. Бо у цих структурах — професіонали, чий досвід стає прокуратурі у підмозі, коли досліджуються питання охорони праці чи промислової безпеки.

— *Тоді напрошується запитання: яка характерна деталь є спільною для всіх нещасних випадків на виробництві, з огляду на результати їх дослідження?*

— Як не прикро, але це порушення вимог безпеки праці самими потерпілими. Не буду говорити про причини. Це справа спеціалістів з охоро-

ни праці, психологів, соціологів. Але факт залишається фактом. І за прикладом далеко ходити не треба. Робітник одного з мелітопольських заводів самохіть поліз у ківш з-під металу, упав і смертельно травмувався. Прокуратура порушила кримінальну справу, але на кому вина? Майстер дійсно не стояв поруч робітника, а потерпілий на момент порушення вимог безпеки пройшов усі належні інструктажі з охорони праці та був навчений. Яким же чином притягувати майстра до кримінальної відповідальності? Або візьмемо інший приклад: на майданчику підприємства йшли будівельно-монтажні роботи. Газозварник на висоті зрізував металеву балку. Щось йому вдалося не так. Нікого не поставивши до відома, він виліз з коліски і став на підрізану балку, яка миттєво обірвалася, і людина розбилася насмерть. Знову запитання: хто з посадових осіб і яку кримінальну відповідальність повинен нести у даному випадку? Які для цього є правові підстави?

Візьмімо інше. Позаторік наша прокуратура порушила відразу дві кримінальні справи за ст. 271 та 272 Кримінального кодексу України, пов'язані з подіями на Новобогданівських складах боєприпасів. Тоді під час виконання службових обов'язків травмувалися двоє працівників підрозділу МНС, один з них — смертельно. А причина така. Працівники замість того, щоб копати траншею глибиною 3 м з обов'язковими відкосами, як це передбачено технологічними вимогами, погнали стінки прямолінійно. Внаслідок цього переорана земля обвалилася прямо на них. І таких прикладів, на жаль, багато.

— *А яка доля порушених кримінальних справ? Чи доходять вони до суду і як останній реагує на них? Чи мало юристів, які працюють у галузі охорони праці, говорять про недовідатню судову практику щодо розгляду справ, які стосуються охорони праці. А це позначається на об'єктивності судових вироків.*

— Таку практику я обговорювати не готовий, а ось про реакцію судів скажу, що вона різна. Так, торік прокуратура порушила кримінальну справу проти ТОВ «Агропромислова компанія» за скаргою її працівника, який на роботі отримав травму ока. Акт за формою Н-1 було складено підприємством через кілька місяців після нещасного випадку. Винним у його скоєнні комісія визнала майстра, котрий не видав працівникові засоби індивідуального захисту. Суд, вивчивши справу, повернув нам її на дослідження. Що ми і зробили, а потім знову передали справу до суду. Тим часом згаданий майстер звернувся зі скаргою щодо незаконного порушення прокуратурою проти нього кримінальної справи у той же Мелітопольський міськрайонний суд. Останній скасував постанову про порушення кримінальної справи за даним нещасним випадком. Ми звернулися до апеляційного суду, але він підтримав рішення суду першої інстанції. Однак на цьому не стало. Прокуратура подала касаційну скаргу до Верховного Суду України. Чекаємо рішення.

Я зупинився на цьому випадку для того, щоб було зрозуміло, яка не проста ситуація з прокурорським наглядом за додержанням Закону «Про охорону праці».

— *Що ж виходить? Може, комісія неякісно розслідувала цей нещасний випадок? Чи зроблено невірні висновки? І взагалі, наскільки важать у подібних випадках матеріали спецрозслідування, комплексних, цільових перевірок, подання до прокуратури з боку органів державного нагляду за охороною праці?*

— Важать, насамперед, якість цих матеріалів, об'єктивність і своєчасність розслідування нещасного випадку, своєчасне повідомлення про нього прокуратурі з тим, щоб, як кажуть, по гарячих слідах ми могли обстежити місце події, допитати свідків, зібрати докази тощо. Від управління Держгірпромнагляду за

останні два роки наша прокуратура отримала лише одне подання, що стосувалося Мелітопольського орендного підприємства теплових мереж, де виявлено газову автозаправку, що не пройшла технічного огляду. Що стосується власників, роботодавців, то вони майже ніколи вчасно не повідомляють прокуратуру про нещасний випадок на виробництві, а надсилають інформацію тоді, коли все вже прибрано і підготовлено до перевірки.

— *Ви не згадали ще про одного провідника державної працезохоронної політики — органи місцевої виконавчої влади, що, по суті, формують на підпорядкованій їм території ставлення до Закону «Про охорону праці».*

— Уточнимо відразу, що ситуація з охороною праці на підприємствах міста і району така: торік сталося 43 нещасних випадки на виробництві, з них 3 — зі смертельними наслідками. За перший місяць поточного року нещасних випадків не було. Можливо, саме тому питання охорони праці на зборах районного активу чи на розширених засіданнях виконавчих органів місцевої влади згадуються побіжно, і ніколи не були предметом окремого детального обговорення.

— *А які Ви бачите «мінуси» у нинішньому працезохоронному процесі?*

— На мою думку, він надто формалізований, багато паперової роботи, що шкодить живій наглядовій роботі. Крім того, чітко і детально не визначено ані правової, ані матеріальної відповідальності усіх учасників виробничого процесу у разі скоєння нещасного випадку. Тому ст. 44 «Відповідальність за порушення вимог щодо охорони праці» Закону «Про охорону праці», на мій погляд, потребує доопрацювання. Впевнений, це підвищить відповідальність роботодавця за стан безпеки праці, а також ефективність покарань.

Фото Л. БЕЗУТЛОГО

МОТОРИГІН Віктор Олександрович працював 41 рік на підземних роботах на шахтах м. Свердловська Луганської області та 7 років директором гірничого профтехучилища. У лютому 2008 р. пішов на пенсію. Ветеран переживає через те, що на шахтах високий рівень травматизму внаслідок поганої організації навчання персоналу, низької якості проведення інструктажів з питань охорони праці; є суттєві недоліки в організації засідань постійно діючих комісій (ПДК) з безпеки, а то й зриви їх проведення.

Публікуємо роздуми ветерана про поліпшення стану безпеки праці на шахтах, які можуть бути корисними молодим спеціалістам під час підготовки та проведення засідань ПДК з безпеки на вугільних підприємствах.

Засідання ПДК готувалося членами комісії, службою охорони праці, дільницею ВТБ, інженерно-технічними працівниками, відповідальними за стан маршрутів, об'єктів, гірничих виробок згідно з наказом по шахті. На засіданні розглядалися результати перевірок, виявлені порушення, їх причини і з'ясовували, хто винен у допущенні таких порушень, а також загальний стан техніки безпеки на окремій дільниці або шахті в цілому. На ньому мали бути присутні всі члени комісії, призначені наказом директора шахти, всі заступники директора і головного інженера, головного механіка, начальники дільниць та їхні заступники, помічники, механіки, гірничі майстри підземних і поверхневих дільниць, вільні від роботи, начальники відділів і служб, нормувальники, маркшейдери, геологи, бригадири, ланкові дільниць, які перевіряли, працівники відділу кадрів, юристи, завідувач здоров'ям, представник гірничорятувальної служби та державний гірничотехнічний інспектор.

Засідання вів голова ПДК або його заступник, а не начальник зміни з охорони праці (не будучи членом

ВІДРОДИТИ ХОРОШЕ, АЛЕ ЗАБУТЕ СТАРЕ

ПДК). Усі аварії, нещасні випадки, перебування на роботі у нетверезому стані мали бути розслідувані та обговорені на засіданні ПДК, потім доведені до відома працівників дільниць, відділів і служб.

Перед проведенням засідань потрібно було провести підготовчу роботу:

1. Перевірити технічну документацію, з'ясувати, чи ознайомлені працівники з паспортами виїмкових дільниць, проведення та кріплення, перекріплення підготовчих виробок, паспортами буровибухових робіт, з інструкціями з охорони праці за професіями, з планом ліквідації аварій (ПЛА), чи правильно використовуються засоби колективного та індивідуального захисту на дільниці тощо.

2. Під час відвідування дільниць, що перевірялися, звертати увагу на кріплення вибоїв, послідовність і безпеку робочих операцій, кріплення механізмів, заземлення, зрошення, наявність безпечних проходів, провітрювання та пилоподавлення, безпеку під час вибухових робіт, знання виконавцями правил безпеки під час організації ремонтних робіт, ПЛА, запасні виходи, наявність і користування засобами захисту та пожежогасіння.

3. Під час зустрічі з молодими робітниками проводити опитування: хто і які інструктажі їм проводив, що вони знають про ПЛА, правила безпеки під час виконання робочих операцій, правила поведінки у разі аварій.

Після перевірки на засіданні ПДК заслуховувалася інформація перевіряючих, начальника дільниці, що перевірялася, механіка, гірничих майстрів, бригадира, порушників правил безпеки. За підсумками обговорення робилися висновки.

Перевіряючі також повинні були готуватися до перевірки, мати відповідну кваліфікацію, щоб не було так,

як іноді буває: приходять перевіряючий у вибій, навіть не привітається, не обговорить, які виявлено порушення і як їх усунути.

Через тиждень треба було зробити повторну перевірку і про результати доповісти на наступній нараді. Це була не тільки перевірка, але й навчання самих перевіряючих і усіх тих, кого перевіряли.

Мали місце зриви таких нарад через їх непідготовленість. Так, бувало, нараду проводив начальник зміни з охорони праці, не будучи членом ПДК. Через деякий час заходить заступник директора з виробництва і безцеремонно викликає на вихід начальників і механіків дільниць — видобувної, підготовчих робіт, внутрішньошахтного транспорту, оскільки за вказівкою технічного директора в цей час проводилася перевірка цих дільниць. Зала спорожня, всі питання так і не було розглянуто. Жоден з представників цих перевіряючих і дуже рідко контролюючих організацій не виступав на засіданні ПДК з безпеки, крім заступника генерального директора з охорони праці.

А був час, коли директора, головного інженера, головного механіка та їхніх заступників кожного четверга не викликали ні до Мінвуглепрому і виробничого об'єднання, ні до міськкому партії чи міськвиконкому, теркому вугільників, ні до прокуратури чи в округ держнагляду України. Щочетверга не проводилися селекторні наради. Засідання ПДК з безпеки цього дня вважалося найважливішим профілактичним заходом з безпеки. Начальник гірничотехнічної інспекції давав вказівки дільничним держінспекторам бути присутніми на засіданні ПДК і обов'язково виступити по темі наради.

Такі методи роботи позитивно впливали на профілактику травматизму та аварійності на шахтах.

ЗНАННЯ — ЗАПОРУКА БЕЗПЕКИ

У Запоріжжі відбулося засідання круглого столу на тему: «Про шляхи підвищення якості та ефективності навчання і перевірки знань з питань охорони праці». У засіданні взяли участь працівники обласного управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та профзахворювань, територіального управління Держгірпромнагляду, обласної ради профспілок, головного управління праці та соціального захисту населення облдержадміністрації, а також керівники провідних навчальних центрів, які здійснюють навчання з питань охорони праці посадових осіб підприємств.

ВІДБУЛАСЯ ДІЛОВА РОЗМОВА

Фахівці, зацікавлені у підвищенні якості навчання, вперше зустрілися в такому складі та відверто говорили про наболіле.

Відкрив засідання голова Запорізької облпрофради В. Сластьон. Він наголосив, що питання забезпечення безпечних умов праці і профілактики виробничого травматизму завжди в центрі уваги профспілкових організацій. На жаль, у період спаду вироб-

ки в навчанні стають основною або супутньою причиною майже кожного нещасного випадку на виробництві. Він висловив сподівання, що навчальні центри допоможуть викоренити ці причини. Від якості роботи навчальних центрів багато в чому залежить і профілактика виробничого травматизму. Слухач повинен усвідомити ті ризики, які виникають у процесі трудової діяльності.

Заступник начальника територіального В. Кучер висвітлив основні проблеми в питаннях навчання працівників. Особливої уваги потребують матеріально-технічне забезпечення, кваліфікація викладачів, організація і проведення навчання та перевірки знань відповідних категорій слухачів, необхідно формувати групу слухачів за галузевими ознаками, позбутися формального підходу до навчання.

Начальник обласного управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань М. Олійник зазначив, що навчання в галузі охорони праці є важливим державним завданням. Однак більшість навчальних центрів у такий спосіб ще й заробляють гроші. Комерційна діяльність не повинна вестися за рахунок погіршення якості навчання, адже в основі організаційних причин травмуван-

лежить ненавченість, безвідповідальне ставлення до правил безпеки. Ліквідація недоліків у справі навчання дасть змогу підвищити захищеність працівників. М. Олійник запропонував організувати такий центр, що дасть можливість скоординувати роботу підприємств, які мають право проводити навчання з питань охорони праці (їх у Запорізькій області зареєстровано 96).

Головний технічний інспектор праці Обласної ради профспілок М. Чос підкреслив необхідність впровадження нових методів навчання — практичних занять, ділових ігор.

Начальник відділу підготовки персоналу ВАТ «Дніпроспецсталь» Л. Васи́лега запропонувала ввести до програм навчання тренінги. Проведення регулярних спеціалізованих семінарів, на її переконання, дасть змогу не тільки усунути різночитання в підході до навчання, а й ознайомити навчальні центри з реаліями виробництва.

Було вирішено створити координаційно-методичну раду, регулярно зустрічатися на базі навчальних центрів, обмінюватися досвідом роботи, шукати шляхи вирішення проблем за конкретними пропозиціями.

С. ГОНЧАР, керівник прес-служби територіального управління Держгірпромнагляду по Запорізькій області

На знімках:

у президії круглого столу
(зліва направо):

М. Олійник, В. Сластьон,
Ф. Мержев, В. Кучер;

учасники засідання круглого столу.

Фото автора

ництва зростає рівень виробничого травматизму. Думки про можливу втрату роботи, песимізм породжують безвідповідальність. Люди в умовах кризи готові йти на будь-яку роботу. Їх вже не хвилює безпека, була б можливість заробити кошти для існування. За таких умов треба підвищувати вимоги до посадових осіб, які повинні забезпечувати безпечні умови праці. Дуже важливою стає робота центрів з підготовки фахівців, які працюють на виробництві та у профспілках.

Начальник територіального управління Держгірпромнагляду по Запорізькій області Ф. Мержев повідомив, що недоли-

Вибухи в шахтах, житлових будинках у Львові, Дрогобичі, Дніпропетровську, Євпаторії та ін., на жаль, стали регулярними. Як правило, чітких причин і відповідальних не знаходять, необхідних профілактичних заходів не вживають. Кілька років тому в Червонограді Львівської області стався вибух у підвалі житлового будинку. Частина будинку була зруйнована, загинули люди. Як з'ясувалося, в підвалі працівники ЖЕКу тримали відкриту бочку з карбідом кальцію. Під дією вологого повітря утворювався ацетилен, який за певних умов і вибухнув.

Таких прикладів грубого порушення норм і правил, недбалості керівників і працівників різних організацій можна навести багато. А причини вибухів, аварій, і як наслідок — високий рівень травматизму полягають у відсутності системного підходу до їх профілактики.

Аварійність в Україні у кілька разів вища, ніж у західних країнах. Це призводить до великих людських втрат і багатомільярдних збитків. Таке становище пояснюється значним послабленням роботи з охорони праці на підприємствах, в організаціях, установах. Державні інспекції не в змозі контролювати стан охорони праці на десятках тисяч малих і середніх підприємств. Разом з тим Україна і зокрема Львівська область були засновниками ефективною науково обґрунтованою організацією роботи з охорони праці.

У 1976 р. кафедра охорони праці Львівського політехнічного інституту розробила Систему управління охороною праці (СУОП) на базі стандартів підприємства. Львівська обласна рада профспілок підтримала цю ініціативу та організувала її впровадження на підприємствах області. Цього ж року Українська рада профспілок схвалила досвід Львівської області, запо-

чаткувавши впровадження СУОП на підприємствах УРСР. Внаслідок проведення великої організаційно-пропагандистської роботи органами місцевої влади, профспілковими організаціями, галузевими міністерствами і відомствами, наглядовими органами у 1980 р., за даними Укрпрофради, рівень виробничого травматизму в республіці було знижено на 25%.

У 1980 р. у Львові було проведено Всесоюзну нараду щодо впровадження стандартів безпеки праці за участі заступників міністрів усіх галузей народного господарства, а в 1983 р. Держстандарт СРСР і ВЦРПС затвердили документ «Рекомендації. Управління охороною праці. Основні положення», на підставі якого СУОП було впроваджено на підприємствах СРСР. Це був перший у світі нормативний акт з СУОП. Тобто пріоритет розробки СУОП належить Україні.

Рівень аварійності та травматизму на підприємствах України у кілька разів вищий, ніж у західних країнах. Це пояснюється значним ослабленням роботи з охорони праці. Державні інспекції не мають змоги контролювати стан промислової безпеки на десятках тисяч малих і середніх підприємств.

У 1978 р. в США було розроблено систему ISRS (International Safety Rating System), яка налічувала 625 питань з охорони праці за 20 розділами виробничої діяльності. Однак ці питання не були розподілені за об'єктивно необхідними основними і спеціальними функціями, що притаманні системі управління соціально-економічними об'єктами. Це також стосується Саратовської системи стовідсоткового додержання правил і норм, Білокалітвенської системи розрахунку коефіцієнтів безпеки

праці. Ці системи увійшли в СУОП як окремі елементи.

Тоді для обміну досвідом Львів відвідало багато делегацій з різних підприємств і організацій СРСР, Польщі, Німеччини та інших країн. У Львові проводились обласні, республіканські та галузеві конференції, семінари, наради. Ряд підприємств («Мікроприлад», «Світоч» м. Львова та ін.) були нагороджені медалями ВДНГ. Нашу експозицію на ВДНГ відвідало багато делегацій, а також журналісти зі США і Канади. Ми видали ряд книг про цей досвід у Львові, Києві, Москві, Братиславі. Розробника СУОП було нагороджено Грамотою Укрпрофради і медаллю ВДНГ.

У 1996 р. було введено Британський стандарт BS 8800 Occupational Health and Safety Management System (система управління охороною здоров'я і безпекою на виробництві), а у 1999 р. — міжнародний стандарт OHSAS 18001 Occupational

Health and Safety Assessment Series. У 2007 р. введено нову версію цього стандарту OHSAS 18001:2007, який зараз впроваджується в багатьох країнах. Цей стандарт вимагає, щоб кожен роботодавець:

розробив, підписав і вивісив на видному місці «Політику керівництва з охорони праці», де виразив би своє ставлення і зобов'язання щодо охорони здоров'я і безпеки найманих працівників;

систематично проводив ідентифікацію небезпек, оцінювання ризику і

зниження його до прийняттого рівня на робочих місцях, під час виконання усіх видів робіт із залученням до цього працівників;

визначав мету роботи з охорони праці та планував цю діяльність на підставі оцінки ризиків для досягнення культури безпечної праці;

забезпечив навчання керівників і всього персоналу до досягнення ними компетентності (знання, вміння, навичок) з питань охорони праці, виховання безпечної поведінки, мето-

держанні правил і норм охорони праці за стандартом OHSAS 18001, який заснований на оцінці та усуненні неприйнятних ризиків на робочих місцях, і розробили примірний стандарт підприємства «Система управління промисловою безпекою, охороною праці і ризиком на підприємстві, в організації, установі».

У додатках надаються приклади політики з охорони праці підприємства, методика і приклади розрахунків ризиків, у тому числі об'єктів під-

сті робіт на кожному робочому місці конкретного виробництва, у тому числі — з урахуванням постійно змінюваних небезпечних і шкідливих факторів у процесі роботи, і забезпечувати адекватний захист працівника методами колективного та індивідуального захисту від небезпек, які не охоплені чинними правилами і нормами.

У 2001 р. МОП ввела в дію документ «Керівництво щодо системи управління охороною праці МОП — СУОП:2001. ILO — OSH 2001», в якому рекомендує всім країнам впроваджувати ризик-менеджмент. Економити на цьому не варто — адже така «економія» може стати причиною мільйонних збитків. Безпечні умови праці, навчений персонал — це сучасний рівень культури виробництва, підвищення надійності людського фактора.

У сучасному світі конкуренція набула глобального характеру, і основною метою всіх організацій, підприємств, установ є досягнення вимог міжнародних стандартів. Роботодавці повинні усвідомити свою відповідальність, а працівники мають бути залучені до управління ризиками на робочих місцях. Процедура оцінки ризиків повинна проводитись не рідше одного разу на рік, перед проведенням кожного виду робіт, у тому числі — в малому бізнесі. Власники об'єктів підвищеної небезпеки повинні подати до місцевих органів виконавчої влади декларацію безпеки кожного об'єкта з комплексом заходів щодо запобігання аваріям.

Промислова безпека — це властивість промислового об'єкта відповідати вимогам нормативних актів, безпеки і прийняттого ризику (10^{-6}). Впровадження вимог міжнародних стандартів — запорука успіху підприємства, організації, установи, їх іміджу і конкурентоспроможності та гідної, безпечної і продуктивної праці.

Г. ГОГІТАШВІЛІ, докт. техн. наук, професор (Національний університет «Львівська політехніка»)

У 2007 р. було введено нову версію міжнародного стандарту OHSAS 18001:2007, який зараз запроваджується у багатьох країнах.

дів праці, турботи про збереження свого здоров'я і здоров'я оточуючих людей;

систематично проводив внутрішні і зовнішні аудити стану охорони праці, виконання правил, норм, інструкцій на робочих місцях, усунення ризиків, залучаючи до цього самих працівників;

вищеної небезпеки з розрахунком імовірності відмов елементів обладнання, проведення аудитів на відповідність OHSAS 18001:2007, а також Рекомендаціям щодо побудови, впровадження та вдосконалення системи управління охороною праці, затвердженим Держгірпромнаглядом 07.02.2008 р. У цих Рекоменда-

У Національному університеті «Львівська політехніка» гармонізували СУОП, що базується на додержанні вимог стандарту OHSAS 18001, та опрацювали примірний стандарт підприємства «Система управління промисловою безпекою, охороною праці та ризиком на підприємстві, в організації, установі».

проводив сертифікацію СУОП підприємства на відповідність стандарту OHSAS 18001:2007.

Наявність такого сертифіката свідчить про те, що на підприємстві все гаразд з охороною праці і немає небезпеки виникнення аварій, нещасних випадків, профзахворювань. Такому сертифікату довіряють інвестори і страхові компанії, він є запорукою конкурентоспроможності підприємства.

Виходячи з вищезазначеного, згідно з Законом «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» відповідно до Конвенцій і Рекомендацій МОП ми гармонізували нашу СУОП, яка базується на стовідсотковому до-

ціях враховано всі вимоги OHSAS 18001:2007, однак структура Положення про СУОП, рекомендована для підприємств, відрізняється від структури OHSAS, що утруднюватиме сертифікацію її міжнародними сертифікаційними фірмами, а також інтеграцію СУОП із системами управління якістю ISO 9001 і управління охороною навколишнього середовища ISO 14001.

З метою виконання вимог OHSAS 18001:2007 і Рекомендацій Держгірпромнагляду нами розроблені Карти ідентифікації небезпек та оцінки ризику для деяких професій на підставі порівняння з чинними правилами і нормами. **Але стандарт OHSAS вимагає при оцінці ризику враховувати специфіку і особливо-**

Коротким рядком

На ДП «Науково-дослідний інститут техніки безпеки хімічних виробництв», що є головною організацією з питань нормотворчої діяльності у галузі охорони праці Міністерства промислової політики України, розроблено Методичні рекомендації про порядок організації робіт підвищеної небезпеки на промислових підприємствах. Рекомендації регламентують організацію та безпечне виконання робіт підвищеної небезпеки усіма суб'єктами господарювання і мають рекомендаційний характер. У них наводиться узагальнений для усіх видів робіт порядок організації робіт. Вони також можуть бути корисними для організації виконання окремих (поширених на підприємствах) видів робіт (газонебезпечних, вогневих, на висоті тощо). З урахуванням зазначених Методичних рекомендацій на підприємствах можуть розроблятися інструкції, які уточнюють і конкретизують порядок підготовки та безпечного ведення певних видів робіт підвищеної небезпеки з урахуванням специфіки конкретних виробничих умов.

За дорученням Держгірпромнагляду протягом березня-квітня нинішнього року регіональні теруправління проведуть цільові перевірки підприємств агропромислового комплексу щодо додержання вимог безпеки праці під час виконання весняно-польових робіт. У перевітках буде задіяно близько 170 державних інспекторів. Особлива увага звертатиметься на технічний стан сільськогосподарської техніки, а також на додержання вимог безпеки під час виконання завдань безпосередньо у польових умовах. Перевірки будуть проведені у зв'язку з високим рівнем травматизму під час виконання весняно-польових робіт.

ДЕРЖАВНОМУ НАГЛЯДУ У ВУГІЛЬНІЙ ГАЛУЗІ — ПІДВИЩЕНУ УВАГУ

(За матеріалами виступу на засіданні колегії
Держгірпромнагляду начальника управління
організації державного нагляду
у вугільній промисловості С. КРУТЕНКА)

Нагляд у вугільній галузі є одним із пріоритетних напрямів діяльності Комітету. Тому організації державного нагляду у цій галузі завжди приділялась підвищена увага.

Минулого року видано Указ Президента України про введення в дію рішення РНБО від 30 травня 2008 р. «Про стан і перспективи розвитку вугільної промисловості та невідкладні заходи щодо підвищення безпеки праці в цій галузі» та розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 червня 2008 р. № 858-р щодо основних заходів, спрямованих на підвищення стану промислової безпеки на вугільних підприємствах.

На виконання цих урядових документів управлінням здійснено низку заходів, одним з яких було збільшення кількості гірничотехнічних інспекторів, що дало змогу встановити нагляд за роботою шахт у вихідні та святкові дні, а також збільшити щільність нагляду. Зараз управління веде розробку та опрацювання існуючих методик здійснення перевірок за напрямками виробничої діяльності для підвищення ефективності роботи інспектора.

Головними показниками стану промислової безпеки та охорони праці є кількість аварій та стан виробничого травматизму.

Статистичні дані свідчать про зниження рівня смертельного травматизму порівняно з минулим роком. Та і в останні роки (крім 2007 р.) зафіксовано зменшення кількості травмованих. Але вугільна галузь залишається найнебезпечнішою. В Україні показник смертельного травматизму на 1 млн. т видобутого вугілля у 2008 р. становить 2,2. Попереду нас лише Китай, де цей показник дорівнює 2,8. Для порівняння, у США

при видобутку 1 млрд. 150 млн. т товарного вугілля загинуло 28 гірників, і показник у 100 разів менший, ніж в Україні. Росія видобула 326 млн. т, і показник на 1 млн. т становить 0,29 — майже в 10 разів менше, ніж у нас.

У минулому році травмовано понад 5,8 тис. осіб, 174 з яких — смертельно, допущено 26 групових нещасних випадків, під час яких травмовано 146 гірників, 49 з яких — загинуло.

Виникло 4 спалахи метану, 2 з яких на шахтах II категорії за газом, і 2 спалахи на шахті «Красноармійська-Західна» № 1. Сталось два газодинамічних явища: у травні на шахті «Краснолиманська» (14 гірників травмовано, 11 — загинуло) та у жовтні на шахті «Дуванна» ВАТ «Краснодонвугілля», де загинуло 6 гірників. Ці випадки яскраво свідчать про прорахунки з боку наукових галузевих інститутів.

Нам не вдається повернути обличчя до проблем безпеки праці керівництву Мінвуглепрому та відповідальних його осіб, а також власників шахт недержавної форми власності. Підтвердженням того є аварії, що виникли вже в цьому році. У січні допущено 4 спалахи метану, 2 з яких на шахтах I та II категорії, під час яких отримав опіки 31 гірник.

Спеціалізовані інспекції поки що не виправдовують свого призначення, якщо вибухи вже стаються на шахтах I та II категорії за газом. Кожний випадок загазувань або інше порушення вимог пилогазового режиму повинні стати надзвичайною подією, підлягати ретельному розслідуванню та поданню матеріалів до правоохоронних органів.

Так, для спецрозслідування 18

нешасних випадків на підприємствах, підконтрольних Краснолуцькій інспекції, головою комісії один раз призначався заступник начальника теруправління, у трьох випадках — начальники інспекцій, а в 14 випадках — головні інспектори.

Кожна аварія, кожен нещасний випадок на шахті повинні розглядатися з точки зору якості роботи інспекції: чому не спрацював нагляд, у

чому недопрацював інспектор та інші фахівці.

Виходячи із викладеного, у 2009 р. основними пріоритетами у наглядовій діяльності гірничого нагляду повинні стати:

поширений контроль за дотриманням пилогазового режиму, пошуки газу при кожному відвідуванні шахти;

підвищення ефективності робо-

ти інспектора, рівня його професійних знань, залучення до цієї роботи фахівців спеціалізованих інспекцій;

поширення вимог до керівників усіх рівнів вугільних підприємств за створення і дотримання безпечних умов праці, особливо на шахтах недержавної форми власності, рівень травматизму на яких на порядок вище, ніж по галузі.

ДУМКА СПЕЦІАЛІСТА

УДОСКОНАЛЮВАТИ НАГЛЯД ЗА БЕЗПЕКОЮ СИСТЕМ ГАЗОПОСТАЧАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯМ ГАЗУ В ПОБУТІ

(За матеріалами виступу на засіданні колегії Держгірпромнагляду начальника управління організації державного нагляду за промисловою безпекою на виробництвах і об'єктах підвищеної небезпеки В. МОРОЗОВА)

Основним напрямом роботи управління в 2008 р. була організація державного нагляду за використанням газу в побуті, експлуатацією систем газопостачання міст і населених пунктів, застосуванням балонів зрідженого газу та утилізацією звичайних видів боєприпасів.

Особлива увага приділялась функціонуванню на підприємствах систем управління охороною праці та відомчого нагляду.

Тривала робота з Мінпаливенерго, НАК «Нафтогаз України», ДК «Укртрансгаз» і ДК «Газ України» за питань безпечної експлуатації та подальшого розвитку систем газопостачання населених пунктів. Представники управління спільно з профспілками працівників газових господарств України взяли участь у формуванні обґрунтованих тарифних ставок за постачання газу.

Підготовлено та направлено до Кабінету Міністрів, РНБО, НКРЕ, Фонду держмайна, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві пропозиції щодо підвищення рівня безпеки під час експлуатації газових мереж і використання газу в побуті. Про ситуацію, що склалася, було поінформовано Генеральну прокуратуру України.

Державні інспектори брали участь у роботі комісій з перевірки

дотримання газопостачальними організаціями ліцензійних умов, інвентаризації розподільних газових мереж і в роботі міжвідомчих робочих груп з техніко-економічних питань експлуатації систем газопостачання.

На підставі проведеного моніторингу розроблено й направлено до Мінпаливенерго пропозиції до концепції розвитку газового ринку, якими обґрунтовано необхідність підвищення відповідальності власників спеціалізованих підприємств газового господарства за безпечну та надійну експлуатацію систем газопостачання; внесення витрат на охорону праці та планове технічне обслуговування систем газопостачання як складової тарифу на транспортування та постачання газу, а також пропозиції щодо оптимізації типового штатного розпису спеціалізованого підприємства газового господарства та пропозиції щодо посилення регуляторної функції органів виконавчої влади у сфері газопостачання.

Комісією Комітету вивчено досвід Унітарного підприємства «Вітебськ-облгаз» (Республіка Білорусь) щодо організації експлуатації систем газопостачання населених пунктів, впровадження телеметрії устаткування та сучасних інформаційних технологій повного контролю основних вироб-

ничих процесів на чотирьох ієрархічних рівнях.

На III Міжнародній науково-технічній конференції (у м. Ялті, АР Крим) було розглянуто шляхи вирішення проблемних питань нафтогазового комплексу, систем газопостачання міст і населених пунктів. Було проведено семінар-нараду з нагляду за спеціалізованими підприємствами газового господарства та підвищення безпеки використання газу в побуті, розглянуто перспективи впровадження підприємствами газового господарства досвіду підприємств «Вітебськ-облгаз», «Київгаз» і «Миколаївгаз».

Триває робота щодо реалізації Комплексних заходів з профілактики та зниження травматизму під час використання газу в побуті на 2008—2012 рр., розроблених Комітетом спільно з ДК «Газ України». Черговий етап — це розробка територіальними управліннями спільно зі спеціалізованими підприємствами газового господарства конкретних регіональних програм.

Для методичного забезпечення державного нагляду за використанням газу в побуті розроблено та введено в дію Методику обстеження газорегуляторних пунктів, Методичні вказівки з організації державного нагляду за використанням газу в побуті, Методику здійснення державного нагляду за суб'єктами господарювання, які виконують роботи з будівництва об'єктів систем газопостачання. Для подальшого удосконалення нагляду розпочато розробку порядку технічного розслідування та обліку аварій, пов'язаних з використанням газу в побуті.

На жаль, рівень травматизму під час використання газу в побуті залишається високим. Сталося 69 нещасних випадків, потерпіло 155 осіб, з

них 81 — смертельно. Причина смерті 77 осіб — отруєння продуктами згоряння. В 2007 р. загинуло 77 осіб. Високий рівень травматизму свідчить про те, що нагляд за використанням газу в побуті ще потребує удосконалення та посилення. Особливо це стосується нагляду за спеціалізованими підприємствами газового господарства (СПГГ); підприємствами, що виконують технічне обслуговування димових і вентиляційних каналів, а також житлово-експлуатаційними організаціями та різними об'єднаннями власників житла.

Неодноразово виникали проблеми з подачею газу в газотранспортну систему України Росією. Повне припинення подачі газу Росією поставило непросте завдання термінового переведення газотранспортної системи України у реверсний режим роботи, це вперше за весь час її існування. У забезпеченні стабільного та безаварійного газопостачання міст і населених пунктів України за тимчасовою схемою та в процесі відновлення поставки газу Росією безумовно є вагомий внесок і спеціалістів наших територіальних управлінь.

Головний напрям нашої роботи сьогодні — це здійснення нагляду за використанням газу в побуті, посилення нагляду за СПГГ, організація-

ми, що експлуатують димові та вентиляційні канали, підприємствами ЖКГ.

Для вирішення завдань, що стоять перед управлінням в 2009 р., необхідно:

під час формування регіональних програм безпечної життєдіяльності населення включати до них питання безпечного використання газу в побуті;

добиватися безумовного виконання СПГГ, підприємствами, що експлуатують димові та вентиляційні канали, підприємствами ЖКГ своїх функціональних обов'язків з обслуговування абонентів;

інспекторському складу забороняти експлуатацію газовикористовуючого устаткування в житлових будинках у разі виявлення порушень вимог правил і норм, які можуть призвести до аварій і нещасних випадків;

активніше залучати до співробітництва держадміністрації, засоби масової інформації, профспілки й громадські організації на регіональному рівні;

забезпечити дієву методичну допомогу територіальним управлінням з організації нагляду за використанням газу в побуті та проведенням технічних розслідувань аварій.

Тривогу викликає зниження на-

дійності газотранспортної системи. Устаткування магістральних газопроводів фізично зношено та морально застаріло. Роботи з модернізації та реновації ведуться у надто незначних обсягах і повільними темпами. Магістральні газопроводи експлуатуються з численними порушеннями охоронних зон. Тільки в межах Києва в результаті розширення міста опинилися 21 дільниця магістральних газопроводів і 7 ГРС.

Останніми роками на лінійній частині магістральних газопроводів ставалися аварії без загибелі людей, у тому числі дві резонансні аварії в 2007 р. — на магістральному газопроводі «Уренгой — Помари — Ужгород». Одна з причин аварій — стрес-корозія металу труби.

Аналогічні аварії на цьому ж газопроводі сталися на території Росії. На вимогу Комітету ДК «Укртрансгаз» розроблено Комплексну програму протиаварійного захисту стрес-корозійнонебезпечних ділянок лінійної частини магістральних газопроводів ДК «Укртрансгаз». Проте минулого року ремонти та перекладання небезпечних ділянок газопроводів не проводилися.

Основне завдання на 2009 р. — добитися безаварійної експлуатації систем газопостачання та безпечно-го використання газу в побуті.

СИТУАЦІЯ В ГАЛУЗІ

БЕЗПЕКА ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ АПК

В агропромисловому комплексі продовжується тенденція до зниження рівня виробничого травматизму. У 2008 р. на підприємствах АПК травмовано 1700 працівників, що на 465 менше, ніж у 2007 р. Загинув 141 працівник (на 47 менше проти 2007 р.).

Більшість нещасних випадків зі смертельними наслідками (66%) сталася в сільськогосподарському виробництві. Найбільш високий рівень смертельного травматизму серед водіїв, механізаторів, підсобних робітників, сторожів (охоронників).

Основними причинами нещасних випадків зі смертельними наслідками були порушення Правил дорожнього руху та невиконання вимог інструкцій з охорони праці.

Торік Держгірпромнагляд особливо увагу приділяв проведенню цільових перевірок сільськогосподарських підприємств під час виконання весняно-польових та зернозбиральних робіт, підприємств з переробки

та зберігання зерна — перед заготовлю зерно, цукрових заводів — у сезон переробки цукросировини, що дало змогу максимально усунути виявлені недоліки з охорони праці.

Проте щорічні показники травмування працівників агропромислового комплексу залишаються високими. Обумовлено це тим, що на підприємствах АПК зайнято 20% працюючих у країні. У зв'язку з реформуванням аграрного сектора економіки збільшилася кількість малих підприємств, на яких відсутні служби охорони праці і систематична робота з охорони праці не проводиться. На більшості підприємств експлуатується сільськогосподарська техніка, яка вичерпала свій ресурс, нерідко в несправному стані, працівники не забезпечуються в повному обсязі спецодягом та іншими засобами індивідуального захисту, не завжди проводяться медичні огляди, значна кількість працівників травмується внаслідок незнання безпечних прийомів праці.

Враховуючи вищезазначене, керівники підприємств АПК на виконання вимог Закону «Про охорону праці» з метою недопущення випадків травмування працівників повинні забезпечити ефективне функціонування на підприємствах системи управління охороною праці. Особливу увагу слід приділити питанням навчання та інструктування працівників з охорони праці; контролю за технічним станом машин та механізмів; проведенню передрейсових медоглядів трактористів-машиністів та водіїв; здійсненню контролю за дотриманням працівниками трудової та виробничої дисципліни.

Здійснення цих заходів сприятиме покращанню стану охорони праці на підприємствах та запобіганню травматизму працівників.

В. ТКАЧОВ, начальник відділу організації державного нагляду в АПК та соціально-культурній сфері Держгірпромнагляду України